

Examensarbete i Slöjd
15 högskolepoäng, grundnivå

**Lärares uppfattning om
individanpassning i slöjdundervisning;**
Balans mellan struktur och flexibilitet för effektivt lärande

*Teachers' Perceptions of Individual Adaptation in Sloyd Education:
Balancing Structure and Flexibility for Effective Learning*

Sunna Waldemarsson

Ämneslärarexamen med inriktning mot arbete i åk 7-9
Examinator: Pernilla Granklint Enochson
Handledare: Emma Gyllerfelt
Datum för examinationsseminarium (2025-01-14)

Abstract

Denna studie undersöker hur slöjdlärare resonerar kring individanpassning i planering och undervisning, med fokus på balans mellan struktur och flexibilitet för effektivt lärande. Med en kvalitativ fallstudie som metod intervjuades fyra legitimerade slöjdlärare i Malmö kommun. Studien utgår från sociokulturell teori och begreppet pedagogisk innehållskunskap (PCK) för att analysera lärarnas erfarenheter och metoder för individanpassning.

Resultaten visar att lärarna använder olika strategier för att anpassa undervisningen, exempelvis genom att variera uppgiftens svårighetsgrad, erbjuda valfrihet i arbetsmaterial och uppmuntra elevernas kreativa uttryck. Utmaningar identifierades i form av tidsbrist, stora elevgrupper och begränsade resurser, vilket ibland försvårar möjligheten att ge varje elev optimala förutsättningar. Analysen framhåller att individanpassning inte bara främjar elevernas motivation och självförtroende utan också skapar en mer inkluderande undervisningsmiljö.

Slutsatsen är att individanpassning i slöjdundervisningen kräver flexibilitet och pedagogisk skicklighet för att balansera elevernas behov av stöd och självständighet. Studien pekar även på behovet av ytterligare forskning kring hur individanpassning kan optimeras i praktisk-estetiska ämnen och föreslår förbättringar i utbildning och resurser för slöjdlärare.

Innehållsförteckning	
Abstrakt	2
Inledning	4
Syfte och frågeställningar	6
Bakgrund	7
Begreppet individanpassning i förhållande till begreppet differentiering	7
Slöjdämnetns historia	9
Vad läroplanen för grundskolan säger om anpassningar inom ämnet slöjd	10
Nationell utvärdering i slöjd	12
Teoretiska perspektiv	13
Vygotskijs Sociokulturella Teori	14
Det sociokulturella perspektivet enligt Säljö	15
Pedagogisk Innehållskunskap (PCK)	16
Själveffektivitet och lärande	18
Tidigare forskning	20
Olika strategier slöjdlärare använder i undervisningen	20
Läroplanens påverkan och lärares uppfattningar	22
Differentierad undervisning: Anpassningar efter individuella behov och förmågor	24
Differentiering i slöjdundervisningen: Lärarens anpassningar	25
Anpassningar i slöjd för elever i behov av särskilt stöd	26
Metod	28
Datahantering och transkribering	29
Analysmetod	31
Urval	33
Reliabilitet i studien	34
Metoddiskussion	35
Resultat	36
Metoder för individanpassning i undervisningen	36
Utmaningar och resurser	39
Elevperspektiv och respons	41
Analys	43
Diskussion	46
Slutsats	49
Vidare forskning	51
Referenslista	53
Bilaga 1	55
Bilaga 2	57
Bilaga 3	58
Bilaga 4	59
Bilaga 5	60

Inledning

När jag först började som slöjdlärare kom jag till en högstadieskola där jag arbetade parallellt med två andra slöjdlärare. Båda hade minst trettio års erfarenhet av yrket och hade sina bestämda idéer om hur saker skulle gå till samt om vad eleverna skulle göra i slöjden. Något jag upplevde som anmärkningsvärt var att eleverna oftast fick i uppgift att tillverka en bestämd sak i en bestämd teknik. Det fick lov att finnas små variationer i uttryck eller färgval men där slutade elevernas inflytande. I den slöjdundervisning, där eleverna får en bestämd uppgift att följa med begränsad frihet, finns det dessutom en risk att elevernas individuella uttryck inte får komma till sin rätt (Brinkkjær & Høyen, 2013). När jag senare fick ett jobb som ensam slöjdlärare ville jag istället prova ett annat sätt att planera och presentera uppgifter. Jag ville ge eleverna ramar med inbyggd frihet på vilka de kunde tillämpa sina egna intressen och erfarenheter. Ramarna skulle lämpa sig för olika typer av anpassningar eftersom differentierad undervisning är en viktig aspekt av undervisningen i grundskolan. När det kommer till slöjdamnet där elevernas förmågor, intressen och kulturella bakgrunder kan bli en stor tillgång i undervisningen blir detta än viktigare.

Eftersom det i betygskriterierna för exempelvis åk 7-9 handlar mycket om att eleverna själva driver en process där de utvecklar idéer, prövar och omprövar, och även kan motivera sina egna val, så är det intressant att veta hur mycket utrymme de får av sina lärare för att själva forma processen. Den självständighet i planering och utförande som syns i kunskapskraven kräver ett engagemang och en vilja hos den enskilda eleven (Skolverket, 2024). Detta gör mig nyfiken på hur lärare skapar engagemang inför en uppgift? Hur planerar, presenterar samt formulerar de uppgifter så att de får den effekten? Utifrån dessa frågeställningar kommer jag att undersöka hur lärare i ämnet slöjd själva upplever arbetet med individanpassning i den egna undervisningen och planeringen. Det är alltid relevant att lärares arbetssätt och/ eller förhållningssätt på olika sätt synliggörs. Med denna studien ämnar jag synliggöra lärares subjektiva upplevelser av anpassningar och de utmaningar de möter i sin vardag. Forskning kring hur anpassningar inom slöjden upplevs av de som på olika sätt berörs av dessa inom skolan som verksamhet alltid är lika relevant även om effekten av denna uppsats för slöjdforskningen samt slöjdlärarprofessionen i stort bedöms bli relativt blygsam.

Syfte och frågeställningar

Syftet med denna studie är att undersöka hur slöjdlärare resonerar kring arbetet med individanpassning i den egna planeringen och undervisningen. Utifrån syftet med studien har följande frågeställningar valts:

- Hur ser slöjdlärare på arbetet med individanpassning i den egna planeringen och undervisningen?
- Vilka svårigheter respektive framgångsfaktorer kan slöjdlärare identifiera i arbetet med individanpassning?
- Hur arbetar slöjdlärare för att individanpassa i planering och undervisning?
- Hur upplever slöjdlärare att eleverna tar till sig individanpassad undervisning?

Bakgrund

Begreppet individanpassning i förhållande till begreppet differentiering

Det finns flera begrepp som kan användas för att beskriva en undervisning som på olika sätt anpassas. I mitt arbete med denna uppsats har jag valt att använda begreppet individanpassning istället för differentiering. En orsak till detta är dels att det är ett begrepp som jag bedömde som troligt att alla lärare jag intervjuade kände till dels att det är det begrepp som stämmer in på den typ av anpassning inom slöjd som uppsatsen behandlar.

Enligt Skolverket handlar individanpassning om att anpassa undervisningen så att den möter varje elevs unika behov, förutsättningar och intressen. Skolverket betonar att en bra individanpassning innebär att ge elever, oavsett bakgrund eller förmåga, bästa möjliga förutsättningar att utvecklas och nå lärandemålen. Detta kan göras genom att svårighetsgrad, tempo och arbetsmetoder justeras och anpassas för att skapa en undervisning som passar varje elevs egen nivå (Skolverket, 2021).

Individanpassning innebär vidare inte bara att ge extra stöd till elever som har svårigheter, utan även att utmana dem som har lätt för att ta till sig undervisningen. Det innebär bland annat att läraren måste skapa uppgifter som går att variera så att de kan passa elevernas olika nivåer av kunskap, men även ge utrymme för både självständigt arbete och grupparbeten, beroende på vad som passar varje elev bäst. Läraren måste dessutom aktivt observera eleverna under lektionen och därefter anpassa undervisningen baserat på deras individuella utveckling och de behov läraren identifierar (Skolverket, 2024, 2021). I praktiken kan detta innebära att individanpassning består i att ge eleverna olika typer av uppgifter, att använda flera olika undervisningsmaterial eller att ge eleverna särskilda stödinsatser som till exempel mer tid för prov och uppgifter eller

att erbjuda anpassade läromedel. Målet är att vara uppmärksam på varje elevs behov och ge dem de rätta förutsättningarna för att de både ska lyckas och känna motivation inför sitt eget lärande. Individanpassning och differentiering är begrepp som skiljer sig åt i tillvägagångssätt och fokus även om de har vissa likheter. En viktig skillnad mellan de två begreppen är fokus samt omfattning. Individanpassning fokuserar mer på att stödja och anpassa undervisningen för den enskilda elevens specifika behov, medan differentiering handlar om att skapa fler vägar för hela gruppen att nå målen, ofta genom att erbjuda olika svårighetsgrad eller arbetsmetoder. Individanpassning är även ett begrepp som många känner till sedan tidigare medan differentiering är ett något nyare begrepp om man ser till skolverkets texter (Skolverket, 2017, 2019).

Individanpassning innebär att undervisningen anpassas för varje enskild elevs specifika behov, vilket gör att läraren anpassar innehåll, arbetssätt och stöd utifrån den enskilda elevens förutsättningar. Enligt Skolverkets stödmaterial för lärande (Skolverket, 2024) handlar individanpassning om att skapa förutsättningar för alla elever att nå de gemensamma målen, även om deras förutsättningar skiljer sig åt. Till exempel kan en elev med dyslexi få tillgång till talböcker eller uppläsningsprogram, eller så kan en elev med motoriska svårigheter få hjälpmedel i praktiska ämnen som slöjd och bild. Individanpassning sker löpande i undervisningen, där läraren ständigt justerar stödet för att varje elev ska kunna delta och utvecklas.

Differentiering spelar en viktig roll i lärares arbete och har av Skolverket lyfts fram som ett centralt verktyg inom svensk skola (Skolverket, 2021, 2024). I Skolverkets *Strategier för differentierad undervisning* (2019) beskrivs hur läraren strukturerar undervisningen för att ge eleverna olika inriktningar beroende på deras förmåga och behov, samtidigt som alla arbetar mot gemensamma mål. Exempelvis kan en lärare dela upp klassen i grupper baserat på deras kunskapsnivå, där en grupp arbetar med enklare uppgifter och en annan med mer avancerade utmaningar. Eleverna får därmed möjlighet att utvecklas utifrån sina individuella förutsättningar men utan att frångå de gemensamma målen i kursplanen.

Slöjdämnetets historia

Slöjdämnet infördes i svenska skolor 1877 med en yrkesinriktad karaktär, inspirerad av Slöjdskolan i Näås och Otto Salomons pedagogik (Borg & Lindström, 2008). Under 1900-talet utvecklades undervisningen mot en mer konstnärlig och skapande inriktning, särskilt under Carl Malmstens tid, där teknisk och konstnärlig bildning i harmoni eftersträvades. På 1940-talet stärktes slöjdämnetets roll genom John Deweys pragmatism och "learning by doing" (Skolkommissionen, 1948). Under 1950-talet minskade behovet av hantverkstekniker med industrialiseringen, och slöjdundervisningen fokuserade mer på kreativt skapande (Borg & Lindström, 2008; Skolverket, 2004a). På 1970-talet fick eleverna större inflytande och skulle självständigt planera och genomföra arbete, samtidigt som estetiken fick mer plats i undervisningen (Skolöverstyrelsen, 1969).

Under 1990-talet kom ett större elevperspektiv, där undervisningen skulle anpassas efter elevernas behov och förutsättningar. Lärares roll var att stödja personlig utveckling och främja elevernas förmåga att reflektera, resonera och analysera (Skolverket, 1994). Detta syns även i dagens läroplan, LGR 22, där samhällsförankring och allsidig kunskap betonas mer (Skolverket, 2022). Samtidigt har digital teknik och metoder blivit en del av utvecklingen i ämnet, vilket bidragit till ökad konkurrens mellan skolor med olika pedagogiska profiler. Dessa förändringar har lett till konflikter och spänningar mellan Skolverkets direktiv och slöjdlärares uppfattningar om ämnet (Jeansson, 2017). På senare år har ämnet fortsatt att stödja elevens personliga utveckling, där reflektion och kreativt tänkande står i centrum, vilket återspeglas i LGR 22 (Skolverket, 2022). Den historiska utvecklingen visar på en övergång från att tillfredsställa samhällsekonomiska behov till att främja individuell kreativitet.

Vad läroplanen för grundskolan säger om anpassningar inom ämnet slöjd

I slöjdämnets läroplan betonas att undervisningen ska anpassas efter elevernas olika behov, förutsättningar och intressen, för att skapa en inkluderande lärandemiljö där alla elever ges möjlighet att utvecklas. Planeringen av undervisningen ska ge utrymme för individuella behov och ge alla elever möjlighet att nå målen i ämnet. Läroplanen betonar även att undervisningen ska vara målinriktad och utgå från elevernas förmåga att arbeta både praktiskt och kreativt (Skolverket, 2022).

Undervisningen i slöjd ska anpassas efter elevernas olika behov, förutsättningar och intressen för att skapa en inkluderande lärandemiljö där alla elever ges möjlighet att utvecklas, vilket betonas i kursplanens del om "Syfte och mål" (Skolverket, 2022). Planeringen av undervisningen bör ge utrymme för individuella behov, vilket gör det möjligt för alla elever att nå målen i ämnet. Undervisningen ska vara målinriktad och utgå från elevernas förmåga att arbeta både praktiskt och kreativt, vilket framgår under "Centralt innehåll" i kursplanen för slöjd (Skolverket, 2022).

För att möta elevernas olika förutsättningar skapas uppgifter och arbetsformer som passar olika nivåer. Detta ger eleverna möjlighet att utveckla sina praktiska och kreativa färdigheter utifrån sina egna förmågor, vilket betonas i delen "Bedömning" där anpassningar för att stödja elevernas lärande och utveckling framhålls (Skolverket, 2022). Läraren förväntas vara medveten om att elever har olika erfarenheter och bakgrund, och undervisningen bör främja självständigt arbete samtidigt som samarbete och problemlösning uppmuntras, vilket tas upp i kursplanens "Mål för undervisningen" (Skolverket, 2022). Stöd och anpassningar för elever med särskilda behov är också en viktig del, och kursplanen betonar att undervisningen ska vara flexibel och ge elever med särskilda behov möjlighet att delta och utvecklas på sina egna villkor, vilket framgår i "Centralt innehåll" (Skolverket, 2022).

För elever med särskilda behov kan läraren förenkla arbetsuppgifter eller ge tydliga instruktioner och stöd. Mer komplexa uppgifter kan erbjudas för att utmana elever med större erfarenhet och främja deras kreativitet och tekniska färdigheter, vilket diskuteras under "Bedömning" i kursplanen (Skolverket, 2022). Genom att anpassa arbetsuppgifter och arbetsformer till olika nivåer ges eleverna förutsättningar att utvecklas i slöjdämnet, oavsett förmåga.

Nationell utvärdering i slöjd

I den nationella ämnesutvärderingen för slöjd årskurs 6-9 (Skolverket, 2015) nämns inte differentiering eller individanpassning som begrepp. Rapporten belyser dock flera aspekter rörande slöjdlärares planering, undervisningsmetoder och anpassningar för olika elevers behov. Utvärderingen visade på att slöjdlärarna i stor utsträckning kopplade sin undervisning till läroplanens mål och syften. En av de metoder som nämns i rapporten är att många av slöjdlärarna använde en projektbaserad metod där eleverna fick möjlighet att arbeta med längre processer och med att skapa egna produkter. Planeringen innehöll även moment för att utveckla elevernas kreativa förmåga och praktiska färdigheter. Slöjdlärarna använde undervisningsmetoder som bestod av en kombination av praktiska och teoretiska metoder i undervisningen. Eleverna fick utöver det ofta arbeta självständigt samtidigt som läraren även gav instruktioner och handledning. Formativ bedömning förekommer även ofta för att följa elevernas lärande under processens gång. Det fanns även flera exempel där elever arbetade i grupp för att lösa uppgifter.

När det gäller anpassningar för elever med särskilda behov visade utvärderingen att många lärare gjorde anpassningar för att möta olika elevers förutsättningar. Det kunde handla om att erbjuda alternativa arbetsmetoder eller verktyg, ge extra stöd och skapa en trygg lärmiljö. Anpassningar skedde både på individnivå och på gruppnivå, där elever med olika förmågor ofta arbetade tillsammans. Planeringen och undervisningen i slöjdamnet var även mångsidig och anpassades efter elevernas olika behov, men det fanns fortfarande utvecklingsmöjligheter, särskilt när det gäller att ytterligare tydliggöra sambandet mellan undervisningens innehåll och läroplansmålen.

Centrala begrepp

Pedagogical Content Knowledge (PCK)

Pedagogical Content Knowledge (PCK), ett begrepp introducerat av Shulman (1986), refererar till lärarens förmåga att kombinera ämneskunskap med pedagogiska metoder för att effektivt undervisa och möta elevernas individuella behov. PCK innebär att läraren inte bara har djup ämneskunskap utan också kan anpassa sin undervisning utifrån elevernas olika förutsättningar och behov.

Den proximala utvecklingszonen (ZPD)

Begreppet den proximala utvecklingszonen (ZPD) härstammar från Vygotskij och beskriver det område där lärande sker när eleverna får stöd att utföra uppgifter som de inte kan klara av på egen hand. ZPD handlar om att arbeta nära elevens aktuella nivå, där stöttning och vägledning från läraren är avgörande för utvecklingen.

Scaffolding (Stöttning)

Scaffolding, eller stöttning, syftar till det stöd som läraren ger eleverna för att hjälpa dem att genomföra uppgifter de inte kan klara på egen hand. Detta stöd minskar gradvis när eleverna blir mer självständiga och kompetenta i sitt arbete.

Kulturella verktyg

Enligt Vygotskij är kulturella verktyg (såsom språk, redskap och tekniker) centrala för lärande, eftersom de hjälper elever att förstå och bemästra sin omvärld genom social interaktion. I en lärandesituation fungerar dessa verktyg som medier för kunskapsöverföring och förståelse.

Teoretiska perspektiv

Vygotskijs Sociokulturella Teori

Lev Vygotskij (1978) utvecklade en teori som betonar att lärande och kognitiv utveckling inte är individuellt, isolerade processer utan snarare sociala och kulturella fenomen. Han hävdade att människans tankeprocesser är direkt beroende av interaktionen med andra människor och de kulturella verktyg som används inom en specifik samhällsstruktur. För Vygotskij sker kognitiv utveckling genom samspel och kommunikation, där språket spelar en central roll som både verktyg och medel för tänkande och lärande.

En av de mest betydelsefulla komponenterna i Vygotskijs teori är begreppet *den proximala utvecklingszonen* (ZPD). Detta begrepp syftar till att elever lär sig bäst när de ställs inför utmaningar som ligger strax utanför deras nuvarande förmåga, men som de kan övervinna med stöd från andra. Här spelar både lärare och klasskamrater en viktig roll för att hjälpa eleven vidare i sitt lärande. Undervisningen behöver därför vara flexibel och anpassas efter elevernas olika förutsättningar, erfarenheter och intressen. Lärandet betraktas som en pågående process som sker över tid, där elever utvecklas genom deltagande i aktiviteter, reflektion och interaktion med andra. Enligt Vygotskij utvecklas elever mest effektivt när de arbetar med uppgifter som ligger i denna zon – de utmanas att nå en högre nivå av förståelse genom stöd och vägledning. Här får eleverna möjlighet att utveckla sina färdigheter genom socialt stöd och samarbete, vilket gör det till en central aspekt av lärandeprocessen.

Språket ses av Vygotskij inte bara som ett kommunikationsmedel utan som ett grundläggande verktyg för att forma och organisera tänkandet. Enligt hans synsätt är språket inte bara ett yttre uttryck för tankar utan en aktiv komponent som strukturerar och utvecklar kognitiva funktioner. Genom språklig interaktion, både med andra och med sig själv, kan individen utveckla mer komplexa sätt att tänka och resonera. Detta visar på språkets dubbla funktion som både socialt medium och kognitivt verktyg för individens inre utveckling.

En annan viktig aspekt av Vygotskijs teori är att lärande alltid sker i en kulturell kontext. Denna syn på lärande innebär att det aldrig är neutralt, utan präglas av de normer, värderingar och verktyg som råder inom den sociala gruppen. Elever lär sig inte bara faktakunskaper utan också hur dessa ska förstås och tillämpas inom den specifika kulturen och samhällsstrukturen. Läraren, som facilitator av lärande, hjälper elever att förstå och navigera genom dessa kulturella normer genom att guida dem i deras interaktioner med uppgifter och omvärlden.

Slutligen betonar Vygotskij vikten av *scaffolding*, eller stödstruktur, som innebär att läraren gradvis introducerar mer komplexa uppgifter och ger stöd tills eleverna kan utföra dem självständigt. Läraren måste förstå varje elevs nuvarande förmåga och potential för att kunna erbjuda det rätta stödet inom den proximala utvecklingszonen. Detta stöd är temporärt och minskar allteftersom eleven utvecklas och blir mer självgående i sitt lärande.

Det sociokulturella perspektivet enligt Säljö

Roger Säljö (2010) diskuterar i sin forskning hur lärande sker i sociala och kulturella sammanhang där både individen och gruppen spelar viktiga roller. En central idé är att lärande inte enbart är en individuell process utan något som utvecklas genom interaktion och samspel med andra. Genom att använda olika verktyg och resurser samt engagera sig i sociala aktiviteter lär vi oss av och tillsammans med vår omgivning. I relation till anpassningar handlar det om hur det sociala sammanhanget kan stödja och främja individens utveckling. Anpassningar innebär inte enbart att fokusera på den enskilda eleven, utan att skapa en lärandemiljö där både individuellt och kollektivt lärande får utrymme att utvecklas genom samarbete och användning av kulturella och historiska verktyg.

Säljö lyfter fram begreppet "proximal utvecklingszon"(Säljö, 2010) och introducerar även begreppet appropriering för att förklara hur individer tillägnar sig kulturella och sociala verktyg i sitt lärande. Appropriering, enligt Säljö, handlar om hur individer aktivt tar till sig och använder kulturella redskap och normer som finns i deras omgivning. Det kan handla om att elever inte bara lär sig genom att passivt ta emot information, utan också genom att integrera och omforma de verktyg och praktiker som finns i deras sociala och kulturella kontext. I en undervisningsmiljö innebär appropriering att elever använder och anpassar sig till de resurser som erbjuds, vilket ger dem möjlighet att utveckla nya färdigheter och perspektiv. Säljö ser appropriering som en dynamisk och transformativ process där elever, genom att interagera med andra och använda kulturella verktyg, inte bara tillägnar sig kunskap utan också omformar och gör den till sin egen. På så sätt blir appropriering en viktig aspekt av hur anpassningar kan göras i undervisningen för att stödja elevernas lärande på ett mer individanpassat och kulturellt relevant sätt (Säljö, 2010).

Pedagogisk Innehållskunskap (PCK)

Lee Shulman (1987) introducerade begreppet *pedagogisk innehållskunskap* (PCK) som en grundläggande komponent i lärarens professionella kompetens. Shulman identifierade PCK som en integrering av ämneskunskap och pedagogisk kunskap, vilket innebär att en effektiv lärare inte enbart måste ha djup förståelse för sitt ämnesinnehåll, utan också för hur detta innehåll kan läras ut på ett sätt som är begripligt och relevant för elever med varierande förutsättningar och lärstilar.

PCK handlar om att göra ämnet tillgängligt för elever genom att skapa undervisning som tar hänsyn till både de specifika kunskapskraven för ämnet och de individuella behoven hos eleverna. En lärare med väl utvecklad PCK vet hur man bryter ner komplexa ämnesidéer och anpassar undervisningen för att säkerställa att varje elev kan förstå och tillägna sig kunskapen, oavsett deras nivå. Detta innebär att läraren inte bara ska kunna förmedla sitt ämnesinnehåll på ett effektivt sätt, utan även att skapa lärandeaktiviteter som är anpassade till elevernas olika förutsättningar, intressen och styrkor.

En av de mest centrala aspekterna av PCK, enligt Shulman, är lärarens förmåga att välja och använda de mest effektiva undervisningsmetoderna för att överföra ämneskunskap till elever. För att kunna göra detta måste läraren ha en god förståelse för vilka pedagogiska strategier som passar olika typer av elever och lärandemiljöer. Detta innebär att en lärare inte kan följa en standardiserad undervisningsmetod, utan måste kunna anpassa sitt undervisningssätt beroende på den specifika gruppens behov. PCK handlar således om att vara flexibel och kreativ i sitt sätt att undervisa och att kunna justera undervisningen baserat på elevernas respons och framsteg.

En ytterligare dimension av PCK är reflektion. Shulman betonar att effektiv undervisning inte enbart handlar om att tillämpa specifika pedagogiska tekniker utan också om att kontinuerligt reflektera över undervisningens resultat och justera tillvägagångssättet vid behov. PCK är en dynamisk kunskap som utvecklas genom erfarenhet och kontinuerlig reflektion över lärarens egen praktik. En lärare som utvecklar sin PCK lär sig att identifiera vad som fungerar för varje elev och hur olika undervisningstekniker kan kombineras för att optimera lärande.

Shulman (1987) beskriver också PCK som en interaktiv process där läraren hela tiden väger samman sitt innehållsämne, sin pedagogiska metodik och sina egna erfarenheter av att undervisa. För att utveckla en stark PCK krävs därför en medvetenhet om både ämneskunskap och de verktyg som finns för att effektivt förmedla denna kunskap. Läraren behöver också vara medveten om sina egna begränsningar och utvecklingsbehov, vilket gör att PCK aldrig är statisk utan ständigt kan förbättras och anpassas i takt med att läraren växer i sin yrkesroll.

Själveffektivitet och lärande

I *Self-Efficacy: The Exercise of Control* (Bandura, 1997) definierar Albert Bandura själv-effektivitet som individens tro på sin egen förmåga att organisera och genomföra de handlingar som krävs för att nå specifika mål. Bandura framhåller att själv-effektivitet inte bara påverkar vad individer väljer att göra, utan också hur uthålliga de är i mötet med motgångar och hur väl de hanterar stress och osäkerhet. I utbildningssammanhang visar han att elever med hög själv-effektivitet är mer motiverade, tar sig an svåra uppgifter med större tillförsikt och är mer benägna att fortsätta försöka när de stöter på hinder.

Bandura betonar att själv-effektivitet utvecklas genom fyra huvudsakliga källor:

1. **Tidigare erfarenheter av framgång:** Elever som tidigare har lyckats med uppgifter, särskilt sådana som är utmanande, bygger upp en stark tro på sin förmåga.
2. **Modellinläring:** Att se andra, särskilt jämnåriga eller personer med liknande förutsättningar, lyckas kan öka en individs själv-effektivitet genom att visa att framgång är möjlig.
3. **Verbal uppmuntran:** Positiv återkoppling från lärare och andra kan stärka elevernas tro på sig själva.
4. **Fysiologiska och emotionella tillstånd:** Positiva känslor, såsom entusiasm och glädje, kan förstärka själv-effektivitet, medan stress och ångest kan minska den.

I relation till individanpassning innebär Banduras teori att elever som får möjlighet att välja uppgifter och arbeta i sin egen takt kan känna större kontroll över sitt lärande, vilket stärker deras känsla av själv-effektivitet. Detta syns tydligt i studier av slöjdundervisning, där eleverna ofta får arbeta med projekt som är anpassade efter deras intressen och förmågor. När elever får uppleva framgång genom att lösa uppgifter på sin egen nivå bygger de successivt upp en känsla av kompetens, vilket i sin tur kan öka deras motivation att ta sig an nya utmaningar.

Bandura betonar också att läraren spelar en central roll i att stödja elevers själv-effektivitet. Genom att ge positiv och specifik återkoppling, såsom att uppmärksamma framsteg och visa på styrkor, kan läraren hjälpa elever att se sina framgångar och bygga upp sin själv-tillit. Dessutom

kan läraren fungera som en förebild och demonstrera strategier för att lösa problem, vilket ger eleverna konkreta verktyg att hantera uppgifter och utmaningar.

Tidigare forskning

Olika strategier slöjdlärare använder i undervisningen

Peter Hasselskog (2010) undersöker hur slöjdlärares olika strategier för undervisning påverkar elevers lärande. Detta gör han genom att analysera dagboksanteckningar från slöjdlärare och inspelningar av samtal mellan lärare och elever. På så vis får Hasselskog en inblick i hur undervisningen struktureras och hur eleverna kan engageras i sitt eget lärande. En utmärkande observation är att slöjdlärarna ofta fokuserar på det praktiska skapandet i undervisningen. En stor del av deras tid går åt till att erbjuda individuell hjälp till eleverna under arbetets gång, vilket ger ett stort utrymme för praktiska färdigheter. Däremot är begrepp som kreativitet, problemlösning och värdering mindre vanliga i lärarnas egna anteckningar, vilket tyder på att undervisningen prioriterar de tekniska och handfasta delarna av slöjddämnet (Hasselskog, 2010).

Hasselskog delar in slöjdlärarna i fyra olika kategorier baserat på deras undervisningsstrategier, som skiljer sig åt i både metod och förhållningssätt till eleverna. Den första kategorin är servicemannen. Denna lärartyp utgår från sin expertis för att hjälpa eleverna genom att tillhandahålla material och utföra arbetsmoment som kräver verktyg och maskiner som eleverna själva inte får använda. Servicemannen lägger stor vikt vid att eleverna får arbeta praktiskt, där de själva får prova och känna på materialen. Läraren fokuserar på att stödja de elever som aktivt söker hjälp och arbetar främst inom trä- och metallslöjd.

Nästa kategori är instruktören, där fokus ligger på att eleverna ska följa en förutbestämd plan för sina slöjdprojekt. Slöjdprodukterna står i centrum för undervisningen, och läraren ger tydliga instruktioner om vad eleverna ska göra, ofta via arbetsbeskrivningar. Instruktören ger mycket stöd till de elever som har svårigheter eller som inte arbetar självständigt, för att hjälpa dem att hålla sig på rätt spår och genomföra uppgifterna på ett korrekt sätt.

Den tredje lärartypen, handledaren, växlar mellan att ge feedback, föreslå lösningar och ge instruktioner. Handledaren fungerar som en guide genom arbetsprocessen och uppmuntrar

eleverna att tänka självständigt. Läraren lägger stor vikt vid diskussioner och reflektioner kring det praktiska arbetet, och lärandet sker ofta genom att eleverna får uppleva och reflektera över sitt arbete tillsammans med läraren.Handledaren hjälper eleverna som behöver stöd, men ger dem också utrymme att lösa problem på egen hand, vilket leder fram till den sista lärartypen, pedagogen, som fokuserar på att utveckla elevernas förståelse för slöjdarbetet och främja deras problemlösningsförmåga. Pedagogen ställer ofta frågor istället för att ge direkta svar, vilket uppmuntrar eleverna att tänka kritiskt och hitta egna lösningar. Genom att ge eleverna inflytande och ansvar för sitt eget lärande stärks både deras självförtroende och deras förmåga att ta ansvar för sina arbetsprocesser. Denna typ av undervisning innebär att eleverna får reflektera och diskutera sina arbetsmetoder och resultat, vilket i sin tur främjar deras lärande.

Hasselskog (2012) beskriver också hur strukturen i slöjdundervisningen ofta är en blandning av styrd och fri undervisning. Lärarna planerar vissa delar av undervisningen i förväg, medan andra delar lämnas öppna för elevernas egna val och kreativitet. I många fall genomför lärarna gemensamma genomgångar för att presentera det aktuella slöjdprojektet, men det förekommer också fristående genomgångar. En metod som enligt Hasselskog inte användes i stor utsträckning bland de slöjdlärare han studerade är flipped classroom, där eleverna får tillgång till digitalt material, såsom inspelade föreläsningar eller texter, innan lektionerna. Denna metod gör att undervisningstiden kan användas mer effektivt till diskussioner och fördjupning av kunskaper. Vidare visade Hasselskogs studie att slöjdlärarnas undervisningsstrategier varierade beroende på vilken typ av lärare de är. Från servicemannen som fokuserar på praktiskt stöd, till pedagogen som strävar efter att utveckla elevernas självständighet och förståelse, erbjuder dessa olika typer av undervisning unika möjligheter för eleverna att lära sig slöjd på olika sätt. Genom att använda olika undervisningsstrategier skapar lärarna en lärandemiljö som möter elevernas individuella behov och förutsättningar.

Läroplanens påverkan och lärares uppfattningar

Åsa Jeansson's avhandling *Vad, hur och varför i slöjdämnet* (2017) undersöker slöjd som skolämne i samband med den nya läroplanen som infördes 2011. Syftet med studien är att förstå hur ämnets innehåll och syfte uppfattas och tillämpas av lärare några år efter förändringen av läroplanen. Avhandlingen fokuserar på att undersöka lärarnas pedagogiska tänkande och hur historiska influenser, såsom äldre kursplaner och förmedlade erfarenheter, påverkar deras undervisning. Forskningsmetoden bygger på intervjuer med sjutton textillärare, och den hermeneutiska ansatsen innebär att studien tolkar lärarnas kunskap och erfarenheter för att bättre förstå det pedagogiska tänkandet bakom undervisningen. Materialet analyserades med hjälp av det digitala verktyget ATLAS.ti, och kodningsprocessen ledde till tre övergripande teman:

- Textillärares uppfattningar om slöjdens syfte och innehåll – Detta tema undersöker hur lärarna ser på målen och innehållet i slöjd.
- Textillärares undervisning – Här analyseras hur lärarna genomför sin undervisning baserat på deras förståelse av slöjd.
- Manuellt och intellektuellt arbete i förening – Detta tema utforskar samspelet mellan de praktiska (manuella) och intellektuella (teoretiska) aspekterna av slöjd.

Avhandlingen tillämpar kursplansteori, särskilt ramfaktormodellen, för att analysera hur ämnet manifesterar sig på olika nivåer av tolkning, från policy till klassrumspraktik. Didaktisk teori, med fokus på ämnesdidaktik, används för att bedöma hur ämnet undervisas.

Shulmans modell för pedagogisk innehållskunskap (PCK) används för att förstå hur lärarnas pedagogiska tänkande påverkar deras undervisning. Analysen skiljer mellan två typer av pedagogiskt tänkande:

Lärarna som nära följer läroplanen i sin undervisning. Lärarna vars tolkning av ämnet är mer rotad i hantverkstraditionen, med fokus på ämnets specifika kunskap och färdigheter. Dessa två uppfattningar om slöjd leder till olika sätt att arbeta med pedagogisk planering och reflektion. Studien drar slutsatsen att den nuvarande läroplanen betonar mätbar och resultatfokuserad kunskap, med ett starkt fokus på elevernas förmåga att verbalt uttrycka sitt lärande.

Differentierad undervisning: Anpassning efter individuella behov och förmågor

Carol Ann Tomlinson (2016) beskriver i *The Differentiated Classroom* hur lärare kan anpassa undervisningen för att möta elevernas individuella behov. Hon betonar att differentierad undervisning skapar en inkluderande lärmiljö där alla elever kan utvecklas, oavsett deras förutsättningar. Detta görs genom flexibla anpassningar i innehåll, process, produkt och lärmiljö.

Innehåll handlar om vad eleverna lär sig och kan anpassas genom att erbjuda material på olika svårighetsnivåer eller använda resurser som matchar deras intressen. Processen syftar på hur elever arbetar med materialet, exempelvis genom enskilt arbete, grupparbete eller projektbaserat lärande. Produkten är resultatet av lärandet, som kan presenteras på olika sätt – som skriftliga uppgifter, presentationer eller praktiska projekt – anpassat efter elevernas styrkor. Lärmiljön innefattar både fysiska och psykosociala faktorer och ska vara trygg och stödjande för att möjliggöra utveckling.

För att tillämpa differentierad undervisning krävs att läraren systematiskt bedömer elevernas styrkor, svagheter och intressen för att kunna göra anpassningar. Undervisningen blir dynamisk och förändras över tid baserat på elevernas behov och respons. En viktig fördel med denna strategi är att den gör lärandet mer relevant och engagerande, vilket förbättrar både motivation och prestation.

I slöjdämnet är Tomlinsons teori särskilt användbar då elevernas tekniska och kreativa förmågor kan variera kraftigt. Läraren kan ge olika projekt beroende på elevernas erfarenhet och använda varierande arbetsmetoder och bedömningsformer. Nybörjare kan få enklare uppgifter, medan mer erfarna elever kan utmanas med tekniskt avancerade eller kreativa projekt. Genom att tillämpa Tomlinsons principer kan slöjdundervisningen bli mer individanpassad och rättvis, vilket ger alla elever möjlighet att utvecklas och känna stolthet över sina prestationer.

Differentiering i slöjdundervisningen: Lärarens anpassningar

I avhandlingen ”Att få alla till målet” – Differentieringsmetoder och arbetssätt i slöjdundervisningen (Kackur, 2021) undersöks hur lärare i slöjd anpassar sin undervisning för att möta elever med olika förutsättningar och behov. Kackur fokuserar på hur olika differentieringsmetoder och arbetssätt används för att alla elever, oavsett individuella styrkor och svagheter, ska kunna nå de uppsatta målen i slöjdamnet.

Avhandlingen behandlar särskilt hur lärarna skapar varierade lärandemiljöer genom att göra både individuella och kollektiva anpassningar vilket inkluderar användning av olika arbetsuppgifter, material och instruktioner för att ge eleverna möjlighet att arbeta i sin egen takt och på sina egna villkor. Kackur beskriver exempel på hur undervisningen kan anpassas för att stödja elever med olika behov, som elever med inlärningssvårigheter, olika tekniska förmågor eller specifika intressen. Även vikten av att använda formativ bedömning och löpande återkoppling som ett verktyg för att göra undervisningen mer flexibel och lyhörd inför elevernas individuella framsteg belyses. Genom att uppmuntra eleverna att sätta egna mål och reflektera över sin egen lärprocess kan läraren hjälpa varje elev att utveckla både tekniska färdigheter och kreativt tänkande på ett sätt som passar deras personliga utveckling.

Kackur visar också på lärarnas utmaningar i att hitta balans mellan att ge tillräckligt stöd och att skapa utrymme för självständighet i arbetet. Anpassningarna innebär att lärarna ofta måste vara flexibla och ta hänsyn till elevernas varierande behov samtidigt som de upprätthåller ämnets höga pedagogiska och estetiska krav.

Anpassningar i slöjd för elever i behov av särskilt stöd

med sin masteruppsats *"Elever i behov av slöjd?"* undersöker Sarah Rangstrand Hjort genom intervjuer hur slöjddämnet kan anpassas för att möta behoven hos elever som behöver särskilt stöd. Fokus ligger på att förstå hur slöjdlärare anpassar undervisningen för att ge alla elever, oavsett förutsättningar, möjlighet att delta och utvecklas inom ämnet. Rangstrand Hjort belyser de olika metoder och strategier som används av slöjdlärare för att skapa en inkluderande undervisning. En viktig aspekt är att dessa anpassningar måste vara flexibla och individanpassade, eftersom elever med särskilt stöd har olika behov och förutsättningar. Studien identifierar flera olika anpassningar, exempelvis genom att använda alternativ kommunikation, differentierade uppgifter eller att ge elever extra stöd i form av lärarassistenter eller enskild handledning.

Rangstrand Hjort diskuterar också de utmaningar som slöjdlärare möter i detta arbete. En central fråga handlar om att hitta en balans mellan att upprätthålla de mål och krav som ställs i slöjddämnet samtidigt som man möter elevernas individuella behov. Lärare kan känna en osäkerhet kring hur mycket de kan anpassa undervisningen utan att förlora den centrala karaktären av ämnet eller de mål som ska uppnås. Vidare framkommer att det ofta finns en brist på utbildning och kompetens inom området, vilket kan göra det svårt för lärarna att känna sig tryggt rustade för att genomföra anpassningar på ett sätt som verkligen gynnar eleverna. Samtidigt pekar Rangstrand Hjort på att dessa anpassningar, trots de utmaningar de innebär, kan vara en möjlighet för att utveckla en mer inkluderande och flexibel undervisning som inte bara gynnar elever med särskilt stöd utan också berikar hela lärandemiljön.

En annan viktig dimension som Rangstrand Hjort lyfter är vikten av att inkludera både praktiska och teoretiska anpassningar. För att skapa ett meningsfullt lärande för elever med särskilt stöd behöver slöjdläraren inte bara tänka på anpassningar i uppgifter och arbetsformer, utan även på hur undervisningen organiseras, vilken typ av feedback som ges och hur elevernas egna intressen och förmågor tas tillvara. Genom att skapa en miljö som är både stödfull och utmanande kan

slöjdläraren bidra till att stärka elevernas självkänsla och självförtroende, vilket är av stor vikt för deras långsiktiga lärande och utveckling.

Rangstrand Hjorts undersökning betonar också betydelsen av samverkan och stöd från hela skolans organisation. För att lyckas med anpassningarna behövs ett stödjande nätverk där slöjdlärare kan samarbeta med specialpedagoger och andra professioner för att skapa de bästa förutsättningarna för elever med särskilt stöd. Samtidigt krävs det att det finns en kultur av acceptans och öppenhet för att elever med olika behov ska kunna känna sig delaktiga och inkluderas i undervisningen på lika villkor. Forskningen ger en inblick i både de praktiska och teoretiska aspekterna av att anpassa slöjdämnet för elever i behov av särskilt stöd och belyser de utmaningar och möjligheter som finns för att skapa en mer inkluderande och effektiv undervisning.

Metod

Denna studie genomfördes som en fallstudie för att undersöka slöjdlärares erfarenheter och upplevelser av individanpassning i undervisningen. Enligt Bryman (2018) är fallstudier en lämplig metod för att utforska ett specifikt fenomen i en kontextbunden miljö. Denna metod möjliggör en djupgående analys av ett avgränsat fall eller en liten grupp individer för att generera insikter om komplexa fenomen. I denna studie syftade fallstudien till att ge en detaljerad och nyanserad bild av hur individanpassning praktiseras i slöjdundervisningen.

Fallstudier har styrkan att kunna fånga detaljrikedom och variationer inom en specifik kontext, vilket är centralt för att förstå nyanserna i ett fenomen. Urvalet av deltagare fokuserade på slöjdlärare från Malmö kommun, där en variation av kön, ålder och erfarenhet inom yrket representerades. Denna bredd i deltagarnas bakgrund tillät studien att undersöka hur individanpassning tar sig uttryck under olika förhållanden.

Resultaten från denna studie kan inte nödvändigtvis överföras till alla slöjdlärare då fallstudier ofta är begränsade i sin generaliserbarhet. Istället syftar de till att ge djupare insikter och utgöra en grund för vidare forskning. Bryman (2018) poängterar att styrkan med fallstudier ligger i dess förmåga att belysa komplexa samband och detaljer som kan vara svåra att upptäcka med bredare metodologier.

Genom denna ansats kunde studien belysa komplexiteten i slöjdlärares arbetssätt och deras reflektioner kring individanpassning. Data samlades in genom intervjuer, vilket möjliggjorde att deltagarnas perspektiv och upplevelser stod i centrum för analysen.

Datahantering och transkribering

För denna studie genomfördes intervjuer med fyra legitimerade slöjdlärare i Malmö kommun. Intervjuerna spelades in digitalt och transkriberades därefter manuellt av forskaren. Inspelningarna innehöll inte några personuppgifter och var avkodade för att säkerställa att inga identifierande uppgifter framkom. För att följa GDPR:s principer om dataskydd och säker hantering av uppgifter, har ingen personlig information lagrats i transkriptionerna. De transkriberade filerna har lagrats på en säker, lösenordsskyddad enhet och har endast varit tillgängliga för forskaren.

Denna studie har genomförts i enlighet med Vetenskapsrådets riktlinjer i *God forskningssed* (2024). För att säkerställa en etisk hantering av forskningsprocessen har principerna om tillförlitlighet, ärlighet, respekt och ansvar följts. Studien har utformats för att skydda deltagarnas integritet och rättigheter.

- **Informationskravet** har uppfyllts genom att deltagarna informerades om studiens syfte, deras roll i forskningen och hur insamlade data skulle användas.
- **Samtyckeskravet** har tillgodosetts genom att informerat samtycke inhämtades innan deltagandet påbörjades.
- **Konfidentialitetskravet** har följts genom att hantera personuppgifter med största möjliga sekretess och förvara data på ett sätt som skyddar deltagarnas anonymitet.
- **Nyttjandekravet** har säkerställts genom att insamlade data endast används för forskningsändamål.

Reflektion över etiska dilemman har varit en integrerad del av forskningsprocessen, och hänsyn har tagits till deltagarnas välbefinnande och autonomi. Studien har dessutom genomförts i enlighet med gällande lagstiftning, inklusive dataskyddsförordningen (GDPR).

För att säkerställa att deltagarnas personuppgifter hanteras i enlighet med dataskyddsförordningen (GDPR) har ljudinspelningarna gjorts på en mobiltelefon utan SIM-kort eller internetanslutning, vilket minimerar risken för obehörig åtkomst. Inspelningarna har spelats

upp i en säker miljö utan närvaro av utomstående och transkriberats manuellt på en dator där filerna har lagrats lokalt.

Inspelningarna har inte laddats upp på molntjänster eller andra internetbaserade plattformar. Filerna har hanterats konfidentiellt och kommer att raderas efter att forskningsändamålet är uppfyllt, i enlighet med nyttjandekravet och GDPR:s krav på dataminimering. Alla deltagare har gett informerat samtycke till inspelning och bearbetning av data genom att skriva under en samtyckesblankett (Bilaga 1).

Analysmetod

Tematisk analysmetod användes för att analysera det insamlade materialet. Den tematiska analysen är en flexibel metod som används för att identifiera, analysera och rapportera mönster (teman) inom data. Enligt Bryman (2018) är tematisk analys en flexibel och mångsidig metod som används för att identifiera, analysera och tolka mönster i kvalitativa data. Den möjliggör en djupgående förståelse för hur deltagarnas erfarenheter relaterar till forskningsfrågan. I denna studie användes tematisk analys för att analysera intervjuerna, med fokus på att identifiera centrala teman relaterade till slöjdlärares arbete med individanpassning. Denna metod valdes eftersom den erbjuder en struktur för att systematiskt bearbeta kvalitativa data och lyfta fram viktiga insikter från deltagarnas perspektiv (Bryman, 2018).

Den tematiska analysen är särskilt användbar när syftet är att förstå deltagarnas perspektiv och erfarenheter inom ramen för en specifik kontext (Bryman, 2018). I denna studie bidrog metoden till att belysa lärarnas reflektioner och erfarenheter av individanpassning, vilket möjliggjorde en djupare förståelse för de utmaningar och strategier som präglade deras arbete. I denna studie innebar det att datamaterialet kodades induktivt, vilket innebär att teman framkom direkt från intervjuerna utan att vara på förhand bestämda. Denna process möjliggjorde att lärarnas röster och reflektioner stod i centrum och att mönster i datan kunde lyftas fram på ett trovärdigt sätt.

Analysen följde en strukturerad process baserad på rekommendationer från Bryman (2018). Analysarbetet började med en noggrann genomläsning av transkriptionerna för att jag skulle bekanta mig med materialet. Därefter kodades datan systematiskt, där meningsfulla enheter identifierades och grupperades via färgkodning (Bilaga 4). Dessa koder samlades sedan under preliminära teman.

Preliminära teman som identifierades under analysen inkluderade:

1. **Planering och presentation av uppgifter**

Lärarens arbete med att planera och presentera uppgifter för att säkerställa att alla elever kan delta och nå läromålen.

2. **Individanpassning och personligt uttryck**

Hur undervisningen anpassas för att främja ett individuellt och personligt uttryck hos eleverna.

3. **Flexibilitet i undervisningen**

Lärarens anpassningsbarhet i planeringen och genomförandet av uppgifterna för att möta elevers varierande behov.

4. **Utmaningar i individanpassning**

De svårigheter läraren möter när det gäller individanpassning, såsom tidsbrist och olika elevbehov.

5. **Gruppstorlek och resursbrist**

Begränsningar orsakade av stora grupper och resursbrist, och hur dessa påverkar individanpassningen.

6. **Elevers engagemang och motivation**

Hur individanpassning påverkar elevernas motivation och engagemang i uppgifterna.

Dessa preliminära teman genomgick en iterativ förfiningsprocess för att säkerställa att de var representativa för det insamlade materialet. Efter denna process framkom tre huvudteman, som tydligt återspeglar centrala aspekter av lärarnas arbete med individanpassning:

1. **Metoder för individanpassning i undervisningen**

Hur läraren använder olika metoder för att anpassa undervisningen för att möta elevens individuella behov.

2. **Utmaningar och resurser**

De utmaningar och begränsningar som läraren möter, exempelvis tidsbrist, stora grupper, och resursbrist.

3. **Elevperspektiv och respons**

Hur eleverna upplever och reagerar på individanpassad undervisning, och vilken effekt det har på deras motivation och engagemang.

Dessa huvudteman representerar olika dimensioner av individanpassning i lärarens undervisning och belyser de både praktiska och pedagogiska aspekterna av arbetet.

Urval

För insamling av data genomfördes intervjuer med slöjdlärare som undervisar i årskurs 3-9, där båda materialinriktningarna textil samt trä- och metall ingick för att spegla ämnets uppdelning. För att få ett könsneutralt resultat intervjuades både manliga och kvinnliga lärare. Fem slöjdlärare fick förfrågan om deltagande via mail och ett missivbrev skickades ut (Bilaga 2). Av dem svarade fyra att de ville medverka i studien. Deltagarna var både yngre och äldre, med varierande erfarenhet inom yrket. Denna bredd är typisk för fallstudier, som syftar till att belysa fenomenets variationer snarare än att dra generella slutsatser.

Urvalet begränsades till skolor inom Malmö kommun för att underlätta logistiken och säkerställa en viss homogenitet i deltagarnas kontext. Resultaten kan därför inte generaliseras till slöjdämnet i stort, men de ger viktiga insikter som kan användas för att stimulera vidare forskning och pedagogisk utveckling.

Reliabilitet i studien

I kvalitativa intervjuer är den intervjuade och intervjuaren inte neutrala aktörer utan påverkar varandras förståelse genom den ömsesidiga interaktionen. Justesen och Mik-Meyer (2011) betonar att både intervjuaren och den intervjuade är aktiva i skapandet av kunskap. Intervjusituationen är inte en enkel överföring av information utan en social process där båda parter tolkar och skapar mening tillsammans (s. 121–123). Med detta i åtanke så kan flera faktorer påverka den intervjuade i en intervjusituation. En faktor är den förkunskap som intervjuaren har om den som intervjuaren. De som intervjuades för denna uppsats kände alla till att jag som intervjuare själv arbetar som slöjdlärare och det kan ha påverkat både hur de svarat och vad de lagt fokus på i sina svar. Detta kan ha påverkat hur den intervjuade uttryckte sina erfarenheter. Justesen och Mik-Meyer (2018) påpekar att intervjuaren är en aktiv medskapare av datan, inte bara en observatör.

Denna ömsesidiga påverkan mellan intervjuaren och intervjupersonen gör intervjun till en process där både individens och kollektivets kunskap skapas och tolkas gemensamt. Justesen och Mik-Meyer (2018) menar att vi genom att vara medvetna om denna dynamik kan få en djupare förståelse för de fenomen vi undersöker. En intervju avspeglar inte bara individens upplevelse utan kan betraktas som exempel på kunskap som finns i det kollektiv som denne berättar om. I detta fall ger slöjdlärarna uttryck för både sina egna erfarenheter och den kollektiva skolmiljö de tillhör.

En kvalitativ intervju innebär att intervjuaren reflekterar över sin egen påverkan och förförståelse. Genom att vara medveten om denna ömsesidiga påverkan kan intervjuaren bättre förstå resultaten. Jag valde att använda begreppet **individ Anpassning** istället för **differentiering** för att inte påverka lärarnas subjektiva upplevelser genom förklarande begrepp. Genom att använda ett begrepp med en inbyggd beskrivning av "individ" och "anpassning" försökte jag minska risken att överskrida den intervjuades förförståelse.

Metoddiskussion

En potentiell svaghet med intervjuer är att de kan vara påverkade av lärarens egen tolkning av sin egen undervisning och uppfattning om vad som fungerar eller inte fungerar. Det är möjligt att lärarna tenderar att framhäva och fokusera på sina mest framgångsrika metoder eller de anpassningar de tycker fungerar bra, vilket innebär att den information som framkommer blir selektiv. Detta resonemang kan kopplas till Säljös (2010) teori om lärande som en social process där individens uppfattning och tolkning påverkas av de interaktioner och det sammanhang de är en del av. Lärarna skapar troligtvis en berättelse om sin undervisning som är förankrad i de egna erfarenheterna och det sociala sammanhang de befinner sig i.

En annan potentiell begränsning är att intervjuer enbart ger en ögonblicksbild av lärarnas uppfattningar vid en given tidpunkt och inte nödvändigtvis fångar de långsiktiga effekterna av de anpassningar de genomför. Säljö (2010) skulle kunna hävda att detta är en begränsning eftersom lärande ofta sker i en dynamisk, långsiktig process där elevernas utveckling påverkas av de sociala interaktionerna och de förändringar som sker över tid. Därför är det svårt att fånga hela komplexiteten av undervisningens långsiktiga effekter genom en intervju. Justesen och Mik-Meyer (2017) påpekar att intervjuer kan ge en fragmenterad bild av lärarnas undervisning, där viktiga sociala och kollektiva aspekter riskerar att förbises. Denna kritik är relevant när man ser till Hasselskogs (2010) arbete, där den sociala dynamiken i klassrummet är central för lärande, men som kan vara svår att fånga genom en metod som enbart bygger på individuella berättelser.

Resultat

Kodningen av intervjuerna identifierade tre huvudsakliga teman som belyser centrala aspekter av lärarnas arbete och erfarenheter kring individanpassning.

Metoder för individanpassning i undervisningen

De metoder som lärarna nämnde för individanpassning var att på olika sätt anpassa uppgifter genom att justera svårighetsgrad, att låta eleverna välja arbetsområde, teknik, material eller gestaltning baserat på elevernas egna intressen, att låta elever arbeta i sin egen takt samt att anpassa graden av struktur respektive frihet.

En vanlig strategi för att kunna justera svårighetsgrad var att kartlägga elevernas förkunskaper som en utgångspunkt för undervisningen. Slöjdlärare 1 uttrycker detta tydligt: "Jag brukar börja lektionerna med att ta reda på vad eleverna redan kan, så att jag inte går för snabbt fram eller undervisar om saker de redan vet." Denna metod framhöll hen som viktig för att kunna skapa uppgifter som både engagerar och utmanar.

Det fanns vissa variationer i hur lärarna konkretiserade detta tillvägagångssätt. Slöjdlärare 2 föredrog ett strukturerat upplägg med tydliga instruktioner, medan de tre andra lärarna betonade vikten av att engagera eleverna i planeringen av uppgifterna. Slöjdlärare 3 noterade: "När jag låter eleverna bidra med idéer till projekten ser jag att de blir mer engagerade. Det är deras idéer som formar undervisningen." Detta upplägg bidrog till att skapa en undervisningsmiljö där eleverna kände sig sedda och hörda. Slöjdlärare 2 kommenterade: "Jag försöker alltid vara öppen för att justera en uppgift om jag märker att den inte fungerar för en elev." Genom att kontinuerligt anpassa både uppgifter och förväntningar kunde lärarna säkerställa att alla elever fick möjlighet att utvecklas på sina egna villkor. Slöjdlärare 4 bekräftade detta tillvägagångssätt och tillade: "När jag vet vad eleverna tycker är intressant, till exempel musik eller sport, kan jag försöka koppla uppgiften till det. Det ökar deras motivation." Slöjdlärare 2 beskrev att hen brukar låta eleverna själva välja svårighetsgrad: "Jag gillar att skapa projekt som kan anpassas.

Om en elev vill ta det lugnt kan de göra något enklare, medan en annan kan lägga till mer detaljer och göra det avancerat."

För elever med tidigare erfarenhet av ett material användes mer avancerade uppgifter. Slöjdlärare 4 beskrev: "Till exempel, om jag vet att en elev har erfarenhet av att arbeta med olika material, kan jag ge dem mer avancerade eller självständiga uppgifter." Även Slöjdlärare 1 uttryckte detta men genom att beskriva skillnaden i svårighetsgrad som kommer av olika materialval och omfattning: "Om man gör karvsnitt kanske man använder Björk i stället för furu. Furu är svårare och björk är lättare. Den som jag anser är duktigare på det här eller jag anser ska bli mer utmanad kanske kan få arbeta med furu eller göra ett större karvsnittsarbete."

För att kunna erbjuda eleverna denna nivå av valfrihet betonade lärarna också vikten av flexibilitet. Slöjdlärare 1 beskrev hur hen arbetar flexibelt under lektionerna: "Jag brukar gå runt och ge individuell hjälp när någon behöver det, och det är ofta där individanpassningen sker – när jag ser vad varje elev behöver och kan ge dem riktade tips och hjälp." Slöjdlärare 2 kommenterade denna typ av arbetssätt: "Jag ser det inte som att du ska göra det här och du ska göra det här utifrån att jag vet att du har en sämre förutsättning att klara det här, utan jag ger ju en uppgift och sedan så löser jag ju det medan vi jobbar med uppgiften. Jag försöker alltid vara öppen för att justera en uppgift om jag märker att den inte fungerar för en elev." Genom att kontinuerligt anpassa både uppgifter och förväntningar beskrev lärarna att de kunde säkerställa att alla elever fick möjlighet att utvecklas på sina egna villkor. Slöjdlärare 3 beskrev detta tydligt och kom samtidigt in på att detta verkade förhöja elevernas upplevelse av undervisningen: "Att individanpassa undervisningen ger varje elev möjlighet att arbeta på sitt eget sätt och i sin egen takt, vilket skapar en mer inkluderande atmosfär. När eleverna märker att jag ser och respekterar deras unika behov och styrkor, så ökar också deras motivation och självförtroende." Även slöjdlärare 4 uttryckte detta: "Jag ser ofta att de som kanske är osäkra i början av terminen blir mer självsäkra när de får rätt stöd och utmaning i sitt eget tempo."

Något som förekom hos alla slöjdlärarna var användningen av formativ bedömning, även om de beskrev detta på olika sätt. Genom att observera elevernas arbete och utveckling samt ge kontinuerlig återkoppling kunde lärarna justera undervisningen för att stödja varje elevs individuella behov. Slöjdlärare 2 uttryckte detta genom att säga: "När jag ser elevernas utveckling och kan ge dem konkret återkoppling om vad de gör bra och vad de kan förbättra, så känns det som att vi tillsammans jobbar mot deras individuella mål och framsteg." Avpassad

återkoppling beskrevs av lärarna som en nyckelstrategi för att säkerställa att undervisningen inte enbart är anpassad utan också att eleverna har de verktyg och den förståelse de behöver för att utvecklas vidare.

Utmaningar och resurser

Lärarna stötte på flera utmaningar i arbetet med individanpassning. Det som var mest framträdande var tidsbrist och att få alla elever att uppnå målen. Även gruppstorlek och materialbrist framkom som gemensamma hinder hos slöjdlärarna.

När det kommer till tidsbrist på grund av variation i gruppen säger slöjdlärare 4 att: "En svårighet jag ser i arbetet med individanpassning är att det kan vara svårt att hinna med alla elever på samma gång, särskilt när jag har en större grupp. Det tar tid att ge rätt stöd till varje elev, och ibland känner jag att jag inte räcker till för att hjälpa alla på det sätt de behöver. Vissa elever kanske behöver mer tid med en uppgift, och det kan vara svårt att hitta den balansen mellan att ge stöd till dem som behöver hjälp och samtidigt låta de mer självgående eleverna jobba på i sin egen takt." Detta framkom i samtliga intervjuer och Slöjdlärare 1 menade att det kunde medföra en risk att inte alla elever fick samma möjligheter att medverka i undervisningen. "Sen naturligtvis gruppstorlekar kan ju vara problematiskt för då blir det tufft att hinna med alla speciellt om man då verkligen vill ha den här individuella undervisningen. Om du har en stor grupp och ska ge instruktioner för hela gruppen så tappar du alltid någon. Så gruppstorleken är ju definitivt en utmaning." Slöjdlärare 2 var också inne på detta och menade att stora grupper kunde begränsa möjligheten att anpassa uppgifter individuellt: "Jag försöker alltid tänka på hur man kan göra uppgiften så att alla kan vara med, oavsett nivå. Men det kan också vara så att man får anpassa uppgiften om gruppstorleken är stor, för då är det svårt att ge alla den individuella uppmärksamheten man egentligen vill." Slöjdlärare 3 talade också om svårigheter med större grupper och menade att det kan innebära att elevernas behov inte alltid tillgodoses: "En annan svårighet är att det kan vara svårt att hålla koll på alla olika behov, särskilt när man har en större grupp. Elever kan också ha olika sätt att ta emot hjälp och ibland kan det vara en utmaning att hitta den rätta metoden för varje individ. Jag försöker att vara flexibel, men det kräver också att jag är bra på att planera i förväg och tänka på möjliga lösningar innan utmaningar dyker upp."

Slöjdlärare 4 beskrev problemen med bristande resurser: "Vi har ofta inte råd med det material som skulle kunna ge eleverna bättre förutsättningar." Samtidigt delade lärarna synen på vikten av kreativitet och samarbete för att övervinna dessa hinder. Slöjdlärare 1 betonade: "När vi saknar material försöker vi använda återvunnet eller det vi redan har, vilket ibland leder till intressanta projekt."

Vissa lärare fann lösningar i samarbete med kollegor, som Slöjdlärare 4: "Att arbeta i team med andra lärare hjälper oss att dela på ansvaret och hitta lösningar när resurserna är knappa." Hen beskrev ämnesöverskridande arbete både genom planering och gemensamma inköp. Andra fokuserade på att skapa individuella anpassningar trots begränsade resurser, som Slöjdlärare 2: "Vi använder ofta restmaterial från tidigare projekt, vilket både sparar pengar och ger eleverna möjlighet att tänka kreativt."

Dessa exempel visar att även om utmaningarna är gemensamma, varierar strategierna för att hantera dem beroende på lärarnas kontext och erfarenheter.

Elevperspektiv och respons

Lärarna rapporterade generellt en positiv respons från eleverna på individanpassad undervisning. Elever som fick arbeta med uppgifter anpassade efter deras intressen och förmågor ansågs av slöjdlärarna visa större engagemang. Slöjdlärare 4 förklarade: "När eleverna får göra något som ligger nära deras intressen, ser jag hur de blir mycket mer motiverade att slutföra arbetet." Detta förstärktes av Slöjdlärare 2, som noterade: "Elever som tidigare haft svårt att hitta motivation tycker att det är roligt när de får välja material själva."

Alla lärare betonade vikten av att använda elevernas intressen som en drivkraft för motivation. Slöjdlärare 4 beskrev detta: "När jag vet vad eleverna tycker är intressant, som till exempel att göra möbler eller arbeta med något kopplat till deras intressen, kan jag ge dem projekt som känns meningsfulla." Att slöjdlärarna uppfattade att eleverna värderar sina egna arbeten mer positivt om de får större valfrihet var också framträdande. Slöjdlärare 4 beskrev: "Jag märker att eleverna blir stoltare över sina arbeten när de känner att de har varit delaktiga i hela processen." Slöjdlärare 1 noterade en liknande observation: "Det händer ofta att elever säger att slöjd är det enda ämne de verkligen ser fram emot, eftersom de får göra något konkret och kreativt som de får välja själva." Dessa exempel visar på individanpassningens betydelse för att lärare ska kunna skapa en engagerande och inkluderande lärandemiljö.

Att eleverna på olika vis får stor valfrihet var något som alla slöjdlärare uttryckte. Slöjdlärare 2 beskrev det som att elevernas entusiasm kunde påverkas negativt av olika begränsningar: "Motivationen är ofta som störst när eleverna har en vision om hur saker ska bli innan uppgifter har blivit anpassade efter deras förkunskaper och materialet vi har på skolan och tiden vi har att ha slöjd och hur många vuxna vi är i klassrummet."

Lärarna såg också hur individanpassning ökade elevernas självsäkerhet. Slöjdlärare 3 reflekterade: "I början kan vissa elever vara lite rädda för att misslyckas, men när de ser att de klarar av uppgiften växer deras självförtroende." Denna självsäkerhet bidrog enligt slöjdlärare 3 till en positiv spiral där eleverna vågade ta sig an nya utmaningar.

En annan framgångsfaktor som lärarna lyfte fram var att balansera uppgifternas nivå med elevernas kapacitet. Slöjdlärare 1 beskrev: "Jag märker att eleverna blir mest engagerade när de

känner att uppgiften är precis lagom svår för dem – inte för lätt, men heller inte övermäktig." Detta understryker vikten av att individanpassning är finjusterad för att möta varje elevs behov och nivå. Slöjdlärare 3 uttryckte även att hen låter eleverna laborera för vidare inläring: "Genom att låta eleverna experimentera med olika material får de en djupare förståelse för vad som fungerar och varför." Att detta tillvägagångssätt ibland kunde ha motsatt effekt var något som slöjdlärare 1 uttryckte: "Det handlar väl om att man ska få kunskap om sina egna begränsningar och när man får det så går det lättare att ha slöjd med dem. När de vet att de inte är så duktiga. Så de måste ju få prova på ändå och inse att det finns en poäng med att lära sig saker." Detta uttryckte även slöjdlärare 2. när hen talade om hur undervisningen kunde varieras: "Individanpassning innebär att jag justerar undervisningens innehåll, tempo och svårighetsgrad beroende på varje elevs bakgrund och nivå av kunskap. Och det kan vara att ge extra stöd till en elev som har svårare att förstå vissa moment eller att utmana en elev som redan behärskar grundläggande färdigheter att prova svårare tekniker."

Analys

Resultatet av denna studie kan kopplas till teorin om Pedagogical Content Knowledge (PCK), introducerad av Shulman (1986). Skolverket (2023) betonar att PCK är centralt för att skapa en effektiv och differentierad undervisning som möter alla elevers förutsättningar.

Det som framkom i resultatet visar att lärarna var väldigt måna om att erbjuda en varierad undervisning, vilket är en central aspekt av individanpassning inom slöjdamnet. Detta gjorde de framförallt genom att ge eleverna möjlighet att välja mellan olika tekniker, material och svårighetsgrad, vilket kan kopplas till Vygotskijs begrepp om den proximala utvecklingszonen (ZPD), där elever utvecklas bäst när de får anpassade utmaningar. Denna strategi belyser hur lärarens specifika ämneskunskaper möjliggör för dem att möta eleverna i deras viljor och intressen. Detta synsätt hos lärarna på undervisningens utformning skulle kunna bero på förutsättningarna som finns i ett ämne som slöjd, som saknar föreskrivna ramar för exakt vad elever ska arbeta med för tekniker i respektive årskurser. Även om läroplanen i Slöjd föreskriver att elever i högstadiet ska arbeta med mer avancerade tekniker och ger några exempel på vad dessa skulle kunna vara, så är detta inget som är bindande utan det som Skolverket (2022) lyfter fram är framförallt att det finns en progression i vilka tekniker som lärs ut och vilka verktyg som används. Även när det kommer till vilka material som ska användas finns det utrymme för lärarna att fatta egna beslut.

Det visade sig också att slöjdlärarna ofta intar en handledande roll där eleverna själva får påverka undervisningen genom att bidra med idéer, vilket kan relateras till scaffolding som en strategi för att gradvis bygga upp elevernas självständighet, samt att deras syfte med det till stor del är att eleverna ska känna större ägandeskap över sitt arbete. Detta arbetssätt speglar PCK:s fokus på att kombinera ämneskunskap och pedagogik för att stödja elevernas självständighet och reflektion.

Endast en av slöjdlärarna uppgav att hen föredrar en mer strukturerad strategi med tydliga instruktioner. Men hen uppgav samtidigt att eleverna inom dessa hade stora möjligheter att välja vad de ville arbeta med på lektionerna. Den tillämpning av PCK, där lärare säkerställer att eleverna har en tydlig vägledning för att nå målen, framkom i och med detta inte riktigt i slöjdlärarnas svar. Det betyder inte att det saknas i deras undervisning. Men det var inte något de direkt kopplade till det egna arbetet med anpassningar.

Vygotskijs sociokulturella teori kan ytterligare fördjupa förståelsen av lärarnas arbete, särskilt genom begreppet den proximala utvecklingszonen (ZPD). Detta begrepp beskriver hur lärande sker när eleverna får stöttning för att klara av uppgifter som de inte ännu kan genomföra på egen hand. Flera av lärarna i studien beskrev hur de använder sig av stöttande strategier för att hjälpa eleverna framåt. Ett exempel som alla beskrev var att anpassa nivån på uppgifterna så att de är tillräckligt utmanande men inte för svåra. Detta illustrerar hur lärare fungerar som stödstrukturer (scaffolding) som möjliggör att eleverna når högre nivåer av förståelse och skicklighet. Detta arbetssätt är ett uttryck för Vygotskijs tanke om att lärande sker när läraren ger den rätta typen av stöd i den proximala utvecklingszonen, vilket ger eleverna möjlighet att utvecklas bortom det de kan på egen hand

Vidare kan Vygotskijs fokus på kulturella verktyg appliceras i diskussionen om slöjdamnets praktiska karaktär. Verktyg, material och tekniker fungerar inte bara som praktiska hjälpmedel utan också som medel för lärande och kunskapsöverföring. Lärarna uppgav att de genom att låta eleverna testa att arbeta med olika material och redskap kunde hjälpa dem att förvärva en djupare förståelse för vad som fungerar inom en teknik och varför. Denna ansats ligger nära Vygotskijs tanke om att lärande sker genom att använda och bemästra kulturella redskap i en social kontext. I förhållande till slöjdundervisning blir dessa idéer intressanta. Det skulle kunna ses som anmärkningsvärt att lärarna inte talade mer om språkligt stöd eller bildstöd. Detta nämndes av två av dem mycket kort i intervjuerna och ingen talade om att detta var något som förekom i deras undervisning i någon särskild utsträckning. En möjlig orsak till detta skulle kunna vara att slöjden som ämne på många sätt har inbyggda stödstrukturer i form av fysiska föremål som läraren kan referera till och tala om för ökad förståelse. Detta gör att undervisningen blir mindre abstrakt än den hade varit om läraren har språk som enda redskap.

Banduras teori om själv effektivitet kan också ge en ytterligare dimension till förståelsen av lärarnas strategier, eftersom elever som får autonomi i sitt lärande ofta utvecklar en starkare tro på sin egen förmåga. Bandura beskriver hur elever med hög själv effektivitet är mer benägna att ta sig an utmaningar och fortsätta försöka trots svårigheter. I denna studie framkom att lärarna aktivt arbetade för att ge eleverna möjlighet att välja mellan olika tekniker och material, vilket ger eleverna friheten att anpassa arbetet efter sina egna intressen och styrkor. En lärare påpekade: "När de får välja själva blir de mer engagerade och känner att de verkligen kan påverka sitt arbete" (Slöjdlärare 1). Denna flexibilitet och möjlighet att göra egna val stärker elevernas

själveffektivitet, vilket leder till ökad motivation och engagemang i lärandeprocessen, precis som Bandura beskriver. Genom att erbjuda eleverna möjlighet att reflektera över sitt eget arbete och sätta egna mål främjar lärarna deras känsla av kontroll och självständighet.

Slutligen visar resultatet av denna studie hur Vygotskijs sociokulturella teori och Banduras självteori kan fördjupa förståelsen av de individanpassningar som görs i slöjdundervisningen. Genom att använda dessa teorier kan vi se hur lärarna skapar en lärandemiljö där elevernas individuella behov, styrkor och svagheter tas i beaktande, vilket ger eleverna möjlighet att utvecklas både tekniskt och kreativt på sina egna villkor.

Diskussion

Säljö (2010) menar att lärande sker i ett socialt sammanhang där både individuella och kollektiva aspekter måste beaktas. I Kackurs (2021) och Jeanssons (2021) studier om slöjdundervisning framgår det hur slöjdlärare arbetar för att skapa varierade lärandemiljöer som stöder både individanpassning och kollektivt lärande. Hasselskog (2010) observerar också att slöjdlärare använder olika strategier för att skapa en lärandemiljö där elever får både individuellt stöd och möjlighet att samarbeta och reflektera tillsammans. Dessa strategier stämmer väl överens med resultatet av denna studie, där det framgår att slöjdlärarna använder olika arbetsuppgifter och material för att hjälpa elever att utveckla sina praktiska färdigheter i sin egen takt, samtidigt som de deltar i en social lärandemiljö.

Den sociokulturella teorin om lärande som en social aktivitet, som Säljö (2010) presenterar, där interaktionen mellan elever och lärare är avgörande, kan kopplas till Hasselskogs (2010) observationer om hur slöjdlärare varierar sina undervisningsstrategier för att främja denna interaktion. Exempelvis lärartypen "handledaren" växlar mellan att ge individuell feedback och att uppmuntra självständighet. Detta hjälper eleverna att inte bara utveckla sina praktiska färdigheter, utan även att reflektera över sitt arbete och att lära sig genom samarbete och diskussion. Reflektion och diskussion med elever är dock något som inte nämnts i någon större utsträckning av de slöjdlärare som intervjuats i denna studie. De har däremot beskrivit samarbete mellan elever, särskilt i form av att elever på högre nivåer hjälper dem som har svårigheter. Däremot framgår det inte att lärarna uppmuntrar elever på samma nivå att samarbeta i grupp. Enligt Vygotskijs (1978) begrepp om den proximala utvecklingszonen (ZPD) lär sig elever bäst när de får stöd från andra för att klara uppgifter som ligger just utanför deras nuvarande förmåga. Detta koncept återspeglas i Hasselskogs (2010) analys av lärartypen "handledaren", där läraren fungerar som en guide som hjälper elever att lösa problem och tänka självständigt, samtidigt som de får stöd när det behövs.

På liknande sätt kan Vygotskijs teori förklara varför slöjdlärare som arbetar med stöd och feedback hjälper elever att ta sig an utmaningar som de annars inte hade klarat av på egen hand. I linje med Vygotskijs tankar om lärande som beroende av social interaktion ser vi i Kackurs (2021) och Jeanssons (2021) studier att slöjdlärare skapar dynamiska lärandemiljöer där stöd från både lärare och kamrater är centralt. Detta är också en central aspekt hos Hasselskog (2010), där

lärartypen "handledaren" växlar mellan att ge direkt stöd och att ge eleverna utrymme att lösa problem på egen hand, vilket skapar en lärandeprocess där både individuell och social utveckling får plats.

Säljö (2010) betonar att anpassningar i undervisningen inte bara handlar om att individualisera lärandet, utan också om att skapa utrymme för att använda olika verktyg och metoder som stödjer elevernas lärande på deras egna villkor. Hasselskog (2010) identifierar fyra olika lärartyper, där en gemensam faktor är att lärarna varierar sina strategier beroende på elevernas behov. Till exempel i kategorin "instruktören", där läraren ger tydliga instruktioner och stöd för att elever ska kunna arbeta enligt en förutbestämd plan, används olika verktyg och tekniker för att stötta elevernas lärande. I denna kategori är läraren mer styrande, vilket kan ses som en mer strukturerad form av individanpassning. Analysen av intervjuerna med slöjdlärarna i denna studie visar dock att de inte styr uppgifter genom fasta ramar. I stället justerar de uppgifter för enskilda elever och anpassar dessa efter deras specifika behov och förkunskaper.

Detta synsätt går hand i hand med Vygotskijs (1978) syn på lärande som en process som inte bara handlar om praktiska färdigheter utan också om de sociala och kulturella resurser som finns tillgängliga. Vygotskij (1978) betonar att lärande alltid sker i en social och kulturell kontext, och att anpassningar måste ta hänsyn till både individuella förutsättningar och de sociala interaktioner som sker i klassrummet. Hasselskog (2010) diskuterar också hur olika undervisningsstrategier kan stödja både individuella och sociala aspekter av lärande. Lärartypen "pedagogen", som främjar självständighet och kritiskt tänkande, är ett exempel på hur slöjdlärare skapar en lärandemiljö som stödjer både individuell utveckling och samarbete. Lärarna i denna kategori uppmuntrar eleverna att reflektera över sitt arbete, vilket enligt Vygotskij (1978) bidrar till att lärandet blir en gemensam social aktivitet.

Hasselskog (2010) beskriver vidare hur slöjdlärare använder olika material och verktyg för att ge elever möjlighet att utveckla sina färdigheter, samtidigt som de förmedlar centrala tekniska och praktiska färdigheter inom slöjddämnet. Detta stämmer väl överens med intervjuerna i denna studie, där slöjdlärare beskriver hur de erbjuder elever möjligheter att använda olika material och tekniker som ett sätt att anpassa undervisningen inom ramen för ett och samma arbetsområde. Hasselskog (2010) diskuterar också hur slöjdundervisning ofta är en blandning av styrd och fri undervisning, där elever både får arbeta självständigt och delta i gemensamma genomgångar.

Detta perspektiv passar väl in i Vygotskijs (1978) sociokulturella syn på lärande, där elever behöver stöd både i form av individuellt arbete och interaktion med andra.

Slutsats

Denna studie belyser hur slöjdlärare arbetar med individanpassning i sin planering och undervisning. Resultaten visar att lärarna ser individanpassning som en nödvändig del av slöjdundervisningen, inte bara för att möta elevers olika behov, utan också för att skapa engagemang och meningsfullhet i lärprocessen. Genom att använda metoder som att låta elever välja material, tekniker och nivåer på sina projekt kan lärarna balansera stöd och utmaning, vilket stärker elevernas självförtroende och problemlösningsförmåga.

Trots dessa framgångar står lärarna inför utmaningar, särskilt i form av begränsade resurser och stora elevgrupper, som påverkar möjligheterna till en djupare individanpassning. Här blir samarbeten mellan kollegor och återanvändning av material viktiga strategier.

Studiens resultat bidrar till att förstå hur teorier som PCK och Vygotskijs sociokulturella teori kan användas för att analysera och utveckla undervisning i slöjd. Enligt diskussionen konstateras att både teoretiska perspektiv och intervjuer med slöjdlärare betonar vikten av flexibilitet och individanpassning i slöjdundervisningen för att möta elevernas olika behov och förutsättningar. Genom att skapa en lärandemiljö som är både flexibel och strukturerad ges eleverna möjlighet att arbeta i sin egen takt, på sina egna villkor, och utifrån sina individuella intressen och förmågor. Detta, som tidigare forskning och diskussion av empirin i denna uppsats visar, främjar elevernas engagemang och lärande.

Tidigare forskning pekar på att lärarens förmåga att anpassa undervisningen till elevernas nivå och intressen är en nyckel till framgång. Lärarna i denna studie betonar att en balans mellan struktur och flexibilitet är avgörande för att alla elever ska få både utmaningar och det stöd de behöver för att utvecklas. Detta innebär bland annat att lärarna behöver vara lyhörda för elevernas behov och förmåga för att kunna anpassa undervisningen under pågående arbete. Lärande en social och praktisk process, där elevernas interaktion med både lärare och kamrater är centrala för deras utveckling (Vygotskij).

Slöjdlärarna uttrycker också att individanpassning kan vara en utmaning, särskilt när elevernas behov varierar i både fysisk och kognitiv bemärkelse. Det handlar inte bara om att justera svårighetsgrad utan också om att ge eleverna möjlighet att arbeta med uppgifter som är meningsfulla för dem, vilket ökar deras motivation och koncentration. Lärarna använder sig av

formativ bedömning för att ge kontinuerlig återkoppling, vilket ger eleverna möjlighet att justera sina arbetsprocesser och ta ansvar för sitt eget lärande.

Samtidigt framkommer i intervjuerna att individanpassning måste hanteras med försiktighet för att undvika att vissa elever inte får tillräcklig utmaning, vilket skulle kunna påverka deras utveckling negativt. Den internationella ämnesutvärderingen (Skolverket, 2015) och intervjuerna med lärarna pekar därför på vikten av att skapa en balans mellan individanpassning och gemensamma mål för hela gruppen.

Slutsatsen blir att en flexibel och individanpassad undervisning är en viktig aspekt för att skapa en inkluderande och engagerande slöjdundervisning, men att det krävs av lärarna att de skapar balans mellan frihet och struktur för att ge alla elever de bästa förutsättningarna att utvecklas. Detta perspektiv stöds av både teori och praktik, och lärarna måste även vara medvetna om sina elevers förutsättningar och behov för att kunna ge det stöd som behövs för att främja deras lärande på bästa sätt.

Vidare forskning

Baserat på det som diskuterats ovan, kan följande områden för vidare forskning föreslås:

Ett intressant forskningsområde skulle kunna vara effekterna av individanpassning i slöjdundervisning. Här skulle en systematisk undersökning av hur individanpassade undervisningsstrategier påverkar elevernas lärande på lång sikt vara värdefull. Forskningen skulle kunna fokusera på att mäta effekterna av att ge elever större valfrihet i sina arbetsuppgifter och hur detta påverkar deras tekniska färdigheter, kreativitet och engagemang i slöjdamnet. En sådan studie skulle kunna använda både kvantitativa och kvalitativa metoder för att få en djupare förståelse för hur individuell anpassning påverkar elevernas lärande.

Eftersom lärarna i intervjuerna nämner utmaningar med individanpassning är det också värdefullt att undersöka dessa utmaningar mer ingående. Forskning kan belysa de praktiska hinder som lärare möter när de försöker individanpassa undervisningen, som exempelvis brist på resurser, tidsbegränsningar och dynamiken i klassrummet. Hur individanpassad slöjdundervisning påverkar elevernas självkänsla och motivation är en annan viktig aspekt. En studie skulle kunna undersöka om möjligheten att arbeta med uppgifter som är relevanta för varje elev bidrar till en ökad känsla av kompetens och en vilja att fortsätta arbeta med slöjd. Detta skulle kunna ge insikter i hur individanpassning inte bara påverkar tekniska färdigheter utan också spelar en roll för elevernas personliga utveckling. En internationell jämförande studie skulle också kunna vara ett intressant sätt att vidareutveckla forskningen. Genom att undersöka hur slöjdundervisningen anpassas i olika länder och kulturer kan forskningen ge nya perspektiv på de olika metodernas fördelar i förhållande till att möta elevers individuella behov. En sådan studie skulle kunna hjälpa Sverige att identifiera framgångsrika metoder från andra länder och implementera dem i den svenska slöjdundervisningen. Slutligen skulle forskning som fokuserar på elevernas egna perspektiv på individanpassning och flexibilitet i slöjdundervisning vara värdefull. Genom att samla in elevernas reflektioner kan man få insikter i hur anpassningar av uppgifter och arbetsprocesser påverkar deras engagemang och upplevelse av lärande. Elevernas egna berättelser skulle kunna ge en djupare förståelse för de effekter individanpassning har på deras lärande och motivation.

Ovan nämnda förslag på forskningsområden skulle på olika sätt kunna bidra till en djupare förståelse av hur slöjdundervisning kan anpassas för att möta elevernas olika behov, och hur denna anpassning påverkar deras lärande, motivation och fortsatta utveckling.

Referenslista

Bandura, A. (1997). *Self-efficacy: The exercise of control*. W. H. Freeman.

Brinkkjær, U., & Høyen, M. (2013). *Kvalitative analyser: håndværk og tradition*. Hans Reitzels Forlag.

Bryman, A. (2018). *Samhällsvetenskapliga metoder* (3:e uppl.). Liber.

Christofferson, L., & Johannessen, A. (2022). *Forskningsmetoder för lärarstudenter* (8:e uppl.). Studentlitteratur.

Hasselskog, P. (2010). *Slöjdämnets didaktik: Kreativt lärande och individanpassning*. Göteborgs universitet.

Hasselskog, P. (2012). *Undervisning och lärande i slöjd*. Hämtad från <https://www.skolverket.se/skolutveckling/forskning-och-utvarderingar/artiklar-om-forskning/likvardig-utbildning-for-hogpresterande-kraver-individanpassning>

Hasselskog, P. (2010). *Slöjdlärares förhållningssätt i undervisningen* [Doktorsavhandling, Göteborgs universitet]. Hämtad från <https://gupea.ub.gu.se/handle/2077/21997>

Rangstrand Hjort, S. (2020). *Elever i behov av slöjd?* [Masteruppsats, Malmö universitet]. Hämtad från [DiVA. https://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:1474551/FULLTEXT02](https://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:1474551/FULLTEXT02)

Jeansson, Å. (2017). *Vad, hur och varför i slöjdämnet - textil lärares uppfattningar om innehåll och undervisning i relation till kursplanen*. Umeå: Umeå Universitet. Hämtad från <https://umu.diva-portal.org/smash/get/diva2:1070235/FULLTEXT01.pdf>

Justesen, L., & Mik-Meyer, N. (2011). *Kvalitativa metoder: Från vetenskapsteori till praktik*. Studentlitteratur.

Kackur, J. (2021). *Att få alla till målet: Differentieringsmetoder och arbetssätt i slöjdundervisningen* [Licentiatuppsats, Fakulteten för pedagogik och välfärdsstudier Åbo

Akademi]. Hämtad från
https://www.doria.fi/bitstream/handle/10024/180492/kackur_josua.pdf?sequence=3&isAllowed=y

Shulman, L. S. (1986). Those who understand: Knowledge growth in teaching. *Educational Researcher*, 15(2), 4–14. <https://doi.org/10.3102/0013189X015002004>

Skolverket. (2023). *Ämneskunskap måste utvecklas med ämnet*. Hämtad från <https://www.skolverket.se/skolutveckling/forskning-och-utvarderingar/artiklar-om-forskning/amneskunskap-maste-utvecklas-med-amnet>

Skolverket. (2024). *Extra anpassningar, särskilt stöd och åtgärdsprogram*. Hämtad från <https://www.skolverket.se/regler-och-ansvar/ansvar-i-skolfragor/extra-anpassningar-sarskilt-stod-och-atgardsprogram>

Skolverket. (2022). *Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet 2022 (LGR 22)*. Hämtad från <https://www.skolverket.se/skolutveckling/forskning-och-utvarderingar/artiklar-om-forskning/likvardig-utbildning-for-hogpresterande-kraver-individanpassning>

Skolverket. (2022). *Läroplan för grundskolan: Slöjd. Kursplan (Grundskolan)*. Hämtad från <https://www.skolverket.se>

Säljö, R. (2014). *Lärande i praktiken: Ett sociokulturellt perspektiv*. Lund: Studentlitteratur AB.

Vygotskij, L. S. (1978). *Mind in society: The development of higher psychological processes*. Harvard University Press.

Vetenskapsrådet. (n.d.). *Etik i forskningen*. Hämtad från <https://www.vr.se/uppdrag/etik/etik-i-forskningen.html>

Tomlinson, C. A. (2016). *The Differentiated Classroom: Responding to the Needs of All Learners*. Alexandria, VA: Association for Supervision and Curriculum Development (ASCD).

Samtyckesblankett / Consent form

Vår behandling av dina personuppgifter bygger på att dina personuppgifter behandlas med ditt samtycke. Du kan när som helst ta tillbaka samtycket, och uppgifterna får då inte bevaras eller behandlas vidare utan annan laglig grund.

Jag är lärarstudent inom VAL (vidareutbildning av lärare) på Malmö universitet och ska skriva mitt examensarbete under hösten 2024. Syftet med examensarbetet är att undersöka slöjdlärares uppfattning av att arbeta med individanpassning i den egna planeringen och undervisningen. Den målgrupp jag riktar mig till är slöjdlärare verksamma inom grundskolan i Malmö.

Intervjuerna kommer att äga rum i Malmö under november månad och ta ca 30-40 minuter. Ditt deltagande innebär att du medverkar i en intervju som kommer att spelas in och sedan transkriberas och avidentifieras. När arbetet är godkänt kommer insamlat material att makuleras. Det insamlade materialet kommer att användas för den aktuella studien och kommer inte att delas vidare.

Deltagande i denna studie är frivilligt och du kan när som helst avbryta din medverkan utan några negativa konsekvenser. Din upplevelse är viktig, då slöjdlärares erfarenheter kan ge ny kunskap som är relevant för den fortsatta slöjdforskningen.

Du kan ta del av det som registrerats om dig eller ha synpunkter på behandlingen eller de uppgifter som samlats in genom att kontakta Sunna Waldemarsson på sunnamaya@hotmail.com, eller lärosätets dataskyddsbud på dataskyddsbud@mau.se. Klagomål som inte kan lösas med Malmö universitet kan lämnas till berörd tillsynsmyndighet.

Om du vill ta del av det färdiga arbetet efter att det har blivit godkänt, kontakta mig gärna så skickar jag det.

.....
Underskrift och namnförtydligande

Missivbrev

Hej!

Jag är lärarstudent på Malmö universitet och ska skriva mitt examensarbete under hösten 2024. Syftet med examensarbetet är att undersöka slöjdlärares uppfattning av att arbeta med individanpassning i den egna planeringen och undervisningen. Den målgrupp jag riktar mig till är slöjdlärare verksamma inom grundskolan i Malmö. Därför kontaktar jag dig med en förfrågan om du skulle vilja medverka i en intervju som jag beräknar kommer att ta ca 30-40 min att genomföra. Intervjuerna kommer att äga rum i Malmö under november månad.

Din upplevelse är viktig, då slöjdlärares erfarenheter kan ge ny kunskap som är relevant i den fortsatta slöjd-forskningen. Ditt deltagande är frivilligt och du kan när som helst välja att avbryta din medverkan i studien.

Intervjun är sekretessbelagd, den kommer att spelas in och sedan transkriberas och avidentifieras. När arbetet är godkänt kommer insamlat material att makuleras. Informera gärna om du vill ta del av det färdiga arbetet, så skickar jag det gärna. Jag hoppas på ditt deltagande och ser fram emot att få ta del av dina erfarenheter! Kontakta mig gärna så fort som möjligt om du vill delta eller om du vill ha mer information kring studien.

Vänligen
Sunna Waldemarsson

Intervjufrågor

1- Om du tänker på hur du brukar gå till väga när du planerar en ny uppgift, vad anser du då vara de viktigaste aspekterna i planeringen?

2- Hur skulle du förklara begreppet individanpassning inom slöjdämnet?

3- Hur upplever du arbetet med individanpassning i din egen planering och undervisning?

4- Vilka utmaningar eller möjligheter kan du identifiera i arbetet med individanpassning?

5- Vilka metoder använder du dig av för att individanpassa i planering och undervisning?

6- På vilka andra sätt, utöver individanpassning, tar du hänsyn till elevernas förkunskaper och intressen i utformningen av uppgifter samt i genomförandet av undervisningen?

7- Hur upplever du att eleverna tar till sig individanpassad undervisning?

8- Upplever du skillnader i mottagandet av uppgifter, hos elever, kopplat till hur individanpassade de är?

9- Finns det något mer som du vill tillägga?

Exempel på färgkodning

Förutom individanpassning försöker jag alltid ta hänsyn till elevernas förkunskaper och intressen när jag planerar och genomför undervisningen. Jag börjar ofta lektionerna med att ta reda på vad eleverna redan kan, så att jag inte går för snabbt fram eller undervisar om saker de redan vet. Om en elev har mycket erfarenhet av att arbeta med trä, kan jag ge dem mer självständiga uppgifter och kanske låta dem bygga något mer avancerat. De får då också möjlighet att visa vad de kan, vilket ofta ökar deras engagemang.

När det gäller intressen försöker jag koppla uppgifterna till sådant jag vet att eleverna tycker om. Om någon gillar att göra möbler kan jag ge dem ett projekt som handlar om det, och om någon är intresserad av bilar kan vi kanske arbeta med att bygga något relaterat till det. Jag tycker att det är viktigt att eleverna får jobba med sådant som känns roligt och meningsfullt för dem, för då blir de mer motiverade att lära sig.

Jag försöker också vara flexibel i min undervisning och ge eleverna möjlighet att jobba på olika sätt. Vissa kanske vill ha mycket struktur och vägledning, medan andra vill ha mer frihet att experimentera själva. Jag ser det som viktigt att anpassa undervisningen så att alla får möjlighet att utvecklas utifrån sina egna förutsättningar och intressen.

Tematisk Matris

Översikt av koder, kategorier och teman: Tabellen nedan visar hur koder från intervjuerna organiserades och grupperades för att bilda teman under analysprocessen.

Kod	Kategori/Underkategori	Preliminärt tema	Slutligt tema
Anpassning av uppgifter Färgkod: Grön	Planering	planering och presentation av uppgifter	Metoder för individanpassning i undervisningen
Tidsbrist Färgkod: Gul	Utmaningar	Utmaningar i individanpassning	Utmaningar och resurser
Gruppstorlek Färgkod: Orange	Resursbrist	Gruppstorlek och resursbrist	Utmaningar och resurser
Elevers motivation Färgkod: Lila	Eleversperspektiv	Elevers engagemang och motivation	Eleversperspektiv och respons
Variation av material och verktyg Färgkod: Blå	Anpassningsstrategier	Flexibilitet i undervisningen	Metoder för individanpassning i undervisningen
Formativ bedömning Färgkod: Rosa	Bedömningsstöd	Individuellt stöd i klassrummet	Metoder för individanpassning i undervisningen
Anpassning till intressen Färgkod: Cyan	Intressebaserat lärande	Personligt uttryck och engagemang	Eleversperspektiv och respons
Svårigheter med verktyg Färgkod: Röd	Anpassning av arbetsmoment	Utmaningar i individanpassning	Utmaningar och resurser
Självständigt arbete Färgkod: Brun	Elevers utvecklingsnivå	Anpassning efter elevers förmåga	Metoder för individanpassning i undervisningen